

ÁTTÖRÉSI KÍSÉRLET

PERECZ LÁSZLÓ

Bogdanov Edit – Székely László (szerk.):

Észlelés és fantázia

Válogatás Palágyi Menyhért írásaiból

MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont,

Filozófiai Intézet – Gondolat, Bp., 2017.

420 old., 4000 Ft

(Ergo. Szorozatszerk. Mester Béla)

A szerkesztők a kötet függelékében Palágyi műveinek maguk összeállította bibliográfiáját is közlik. A legjobb, ha a merész olvasó ezzel a bibliográfiával kezd neki a kötetnek: amivel itt találkozunk, valószínűtlennek hat. Egymástól meglehetősen eltérő témájú írásokkal fog ugyanis találkozni: vonalgeometriai tanulmányokat közlő brosúrától Komjáthy Jenőről szóló emlékbeszédig, az úgymond az „új logika alapvetését” nyújtó doktori értekezéstől Ibsen Hedda Gablerének méltatásáig, Kant és Bolzano bölcséletét együttesen szemügyre vevő könyvecskétől Madách Imre nejét bemutató gyűjteményes kötetig, Petőfi költészetét ünneplő újságcikkktől téridőelméleti nagytanulmányig, Katona *Bánk bán*-ját elemző cikksorozattól Schopenhauer esztétikáját szemügyre vevő esszéig, a darwinizmus válságát pertraktáló értekezéstől az állattenyésztés és a bölcsélet viszonyát körüljáró dolgozatig. Ha az olvasó, nem veszve el azonnal a bátorságát, eggyel beljebb lép és végigfutja a tartalomjegyzéket, hasonlóképp zavarban érezheti magát. Természetfilozófiai előadás-sorozat részletei, Kopernikusztól a relativitáselméletig ívet húzó tanulmány, fejezetek a Székely Bertalan festészetének szentelt monográfiából, Marxot és tanítását bíráló értekezés passzusai.

A sokféleség legalábbis meglehetősen. Tudni kell azonban, hogy nem valamiféle fegyelmetlen gondolkodású dilettánsról van itt szó. Jellegzetesen XIX. századi alakról inkább, az utolsó hazai polihisztorok egyikéről, akinek a munkássága a magyar kultúra szerkezetének megszilárdulása előtt bontakozott ki; nyitott szellemű és kimeríthetetlen érdeklődésű szerzőről, aki épp ezért számos szerepet ölt föl, és számos területre kalandozik el. Az előttünk fekvő kötet egyik ambíciója tehát, hogy megpróbálja megtalálni és fölmutatni azt a koherenciát, ami összefűzi a szerző első pillantásra szétartó rétegekből álló életművének darabjait.

Palágyi Menyhért (1859–1924) a magyar kultúra történetének rendhagyó alakja. Életében kifejezetten ismert szereplőnek számít, közvetlenül halála után sokan meg is emlékeznek róla, hogy majd jó időre feledésbe hulljon. Aztán, lassan, fokozatosan, előbb az irodalomtörténészek indítják meg újrafelfedezésének folyamatát. A folyamat legtevékenyebb aktora Németh G. Béla, aki az irodalomkritikust és irodalomszervezőt állítja előtérbe: a századvég – Adyt és a Nyugat-nemzedéket megelőző – újítóinak és ellenzékének jelentős teoretikusát. Az irodalomtörténeti kanonizációt aztán fokozatosan követi a filozófiai is. Bölcséleti munkásságának értékelése bekerül a XX. század első felének hazai filozófiáját áttekinthető mindkét fontos kézikönyvbe: a keményvonalas marxista-leninista Sándor Pál a hetvenes évek első felében – jelentősrészt német nyelven fogalmazott bölcséleti műveire tekintettel – „két állam filozófusai” közé sorolja, a „polgári filozófia” hagyományának rekonstruálására vállalkozó Hanák Tibor a nyolcvanas évek elején – számos diszciplínára kiterjedő munkásságát figyelembe véve – a „rendszerkísérletek és összefoglalások” szerzői közé helyezi. Részletesebb pályaképét Simonovits Anna rajzolja meg először a hetvenes évek második felében, a századelő magyar filozófiájának reprezentatív marxista értelmezésére vállalkozó gyűjteményben. A hazai filozófiai múlt föltárására irányuló kutatások nyolcvankilenc utáni megélénkülése után több friss kontribúciót is eredményez, munkásságának értékelésében azonban mindeddig nem hoz érdemi áttörést.

Alighanem azért nem, mert bölcséletével kapcsolatban makacsul tartja magát néhány közkeletű beállítás. Ő, Palágyi az a magyar gondolkodó, aki egyrészt rendkívül eredeti, nemzetközi mércével mérve is számottevő bölcséletet dolgoz ki, s aki másrészt több területen nemhogy egyszerűen követné, hanem egyenesen megelőzi a nyugati irányzatokat. Egyfelől tehát a kevés jelentős filozófussal dicsekedhető magyar bölcséleti kultúra szereplőjeként kiemelkedő gondolkodó. Mint műegyetemet végzett, eredetileg matematikát és fizikát tanuló szerző, idehaza bölcséleti outsidernek számít, aki nem szakmabeli bölcsészként lassan és nehezen jut előre; saját katedrát nem kap, magántanári címet is csupán a kolozsvári egyetem természettudományi karán szerez. A század első éveiben viszont hosszú németországi tanulmányutat tesz, és számos híres egyetemen megfordul Heidelbergtől és Lipcsetől Jénáig

és Berlinig. Németországi évei alatt pedig a korszak több jelentős gondolkodójával kapcsolatba kerül – Euckentől és Husserltől Meinongig és Vaihingerig –, filozófiai munkásságát megkezdve így azonnal a századelő nemzetközi-német bölceleti diskurzusának középpontjában találja magát. Németországi vitapartnerei és támogatói között nem kisebb személyiségek vannak, mint a könyvéről recenziót író Husserl, a számára professzori állást kínáló Keyserling vagy a halála után a válogatott munkáit közrebocsátó Klages. Erős szellemi hatását mutatja, hogy darmstadti hagyatékának gondozására archívumot állítottak föl.

Palágyi másfelől – szól az arcképét fölmutató hagyományos beállítás – nem csupán követi a kurrens bölceleti irányzatokat, hanem egyenesen megelőlegzi őket. A magyar filozófia pedig, ugye, követő jellegű: recipiálja csupán a nyugati filozófia éppen aktuális irányzatait és teljesítményeit. Ő viszont nem recipiál, hanem kreatív módon alkot; nem követ, hanem megelőz. Tér- és időelméleti kutatásaival a relativitáselmélet előkészítői közé is számíthat: a tér-idő új – a tér háromdimenziós modelljét meghaladó, a háromdimenziós térmodellt az idő negyedik dimenziójával kiegészítő – reprezentációjára kidolgozott modelljével az Einstein–Minkowski-féle relativitáselméletet megelőzően fogalmazza meg a tér és az idő egységének gondolatát. Bölceletének vitalista fordulatával, az életfolyamatok és a szellemi folyamatok határozott megkülönböztetésére épülő elméletével pedig a vitalista-neovitalista filozófiát előlegzi meg: számottevő hatást gyakorol például Klagesnek a szellem és a lélek elvét szembeállító vitalizmusára vagy Schelernek a szellem és az élet értékhierarchiáját megkonstruáló antropológiájára.

A Palágyi-kép efféle beállításában nem nehéz fölfedezni a magyar filozófiával kapcsolatos kisebbségi érzések valamiféle negatív visszfényét. Palágyi a jelentős ellenpélda, hogy lám, tájainkon igenis születet jelentős, nemzetközi összehasonlításban is helyt álló, nagy hatású bölcelet. A mi filozófiánk egyébként, ugye, gyöngé és kevésbé eredeti, kiemel-

kedő filozófusok és jelentős bölceleti teljesítmények nélkül: intézményei vannak ugyan, ám a bennük megszülető filozófiából hiányzik a nagyság és az eredetiség. És a mi filozófiánk voltaképp nem is a sajátunk: afféle recepciófilozófia csak, amely kimerül a nagy nyugati irányok átvételében, befogadásában és meghonosításuk kísérleteiben. Ehhez képest pedig akkor itt van Palágyi, a titkos favorit, aki mégis...

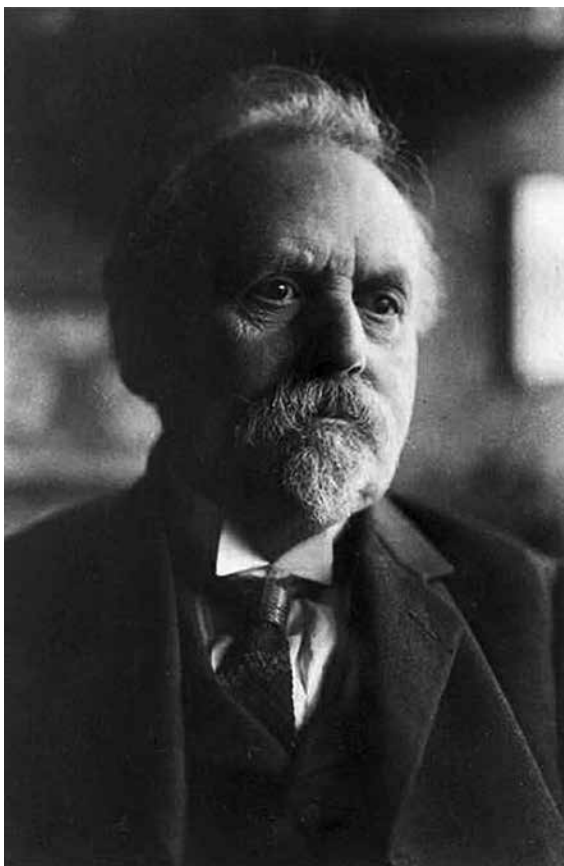
Az előttünk fekvő kötet másik ambíciója ezért, hogy dekonstruálja a Palágyi-kép hagyományos beállításait, ugyanakkor Palágyit mégis jelentős gondolkodóként ábrázolja.

A kötetet, ismételjük meg, úgy tűnik, a szerkesztők két törekvése hozta létre. Egyrészt, az életmű szerkezeti egységét fölmutató – arányos és teljességre törekvő – képet igyekeznek adni a sokoldalú szerzőről. S hogy, másrészt, úgy bontsák le képének mitizáló összetevőit, hogy közben hősiüket mégis jelentős filozófusként ábrázolják.

A szerkesztők – két különböző nemzedékhez tartozó és eltérő érdeklődésű filozófus –, Bogdanov Edit és Székely László, Palágyi elkötelezett hívei és a Palágyi-kutatás kitarító közreműködői. A fiatalabb nemzedéket képviselő Bogdanov Edit ugrópontja Palágyi esztétikája: másfél évtizede megjelent nagyta-

nulmányától kezdve több előadásán keresztül egészen a jelen kötetben közölt bevezetőjéig, mindig is Palágyi művészetelméleti nézetei – elsősorban a Székely Bertalanról írott monográfiájában foglaltak – álltak érdeklődésének középpontjában. Az idősebb generációhoz tartozó Székely László, ismeretesen, tudományfilozófus: évtizedek óta vissza-visszatérően, számos tanulmány szerzőjeként, a természetfilozófus Palágyi munkássága, kivált téridő-elmélete foglalkoztatja. A kötet kettejük közös munkája: nem csupán szerkesztőként, de a német nyelvű szövegek fordítójaként, a bibliográfia összeállítójaként és bevezetőtanulmány-íróként is meghatározó szerepet játszanak a kötet létrehozásában.

Elsősorban, persze, bevezetőtanulmány-íróként. A vállalkozás karakterét két terjedelmes bevezető tanulmány szabja meg; az elsőt Székely, a másodikat Bogdanov jegyzi. A kettő egymásról eltérő megoldást

választ: az előbbi, valamennyi tematikus motívumot sorra véve, voltaképp egy Palágyi-monográfia vázlatát nyújtja – tudományfilozófiai kiindulópontból ugyan, de lényegében a teljesség igényével tekinti át az életművet –, az utóbbi viszont a fantázia-fogalom részletes elemzésével egyetlen motívumot vesz közelebről szemügyre – ám így is képes az életmű több meghatározó rétegének fölillantására.

Székely tanulmányának már a címe is utal mind a monografikus jellegre, mind az elemzés horizontjára. Palágyit úgymond „a gondolkodás történetében és jelenében” bemutatni: nemcsak átfogó ambíciót árul el, hanem a filozófiatörténeti közelítés mellett az aktuális filozófiai relevancia szempontját is fönntartja. Egyfelől minden lényegeset elmondani Palágyiról, másfelől úgy beszélni róla, hogy alakját kiszabadítsuk a tiszteletre méltó gondolkodástörténeti régiség státuszából. A bevezető tanulmány figyelemre méltó következetességgel teljesíti is a maga programját. Gondolatmenete végighalad az életmű meghatározó tematikus motívumain: az irodalmi tevékenységtől az ismeretelméleten és antropológián, az érzet- és tudatelméleten, a téridő-elméleten és a „világmechanikán” keresztül egészen a társadalomfilozófiai nézetekig, hogy a végén, összegzőképpen, a metafizikai-ontológiai fölfogásnál állapodjon meg. Az elemzés pedig az analitikus vitapartner pozícióját foglalja el: a filozófiai nézeteknek nem annyira csupán a bemutatását vállalja magára, mint inkább a releváns kortársi megoldásokkal történő szembesítését igyekszik elvégezni – mindjárt az első lábjegyzetek egyikében, valóban meglepő módon, az elmúlt másfél-két évtizedből vagy tucatnyi német szakfilozófiai közleményt sorol föl, amely aktuális szerzőként hivatkozik Palágyira, tárgyi szempontból idézve-vitatva annak különféle nézeteit.

A gondolatmenet fölismerhető törekvése az említett hagyományos beállítások számbavétele és kritikája. A középpontban természetesen a széles körben elterjedt és gyakran ismételt tétellel, miszerint Palágyi Einstein előfutára lett volna. Ez a tétel, magyarázza a bevezető, valójában nem egyéb, mint valamiféle Palágyi-kultusz megnyilvánulása. Palágyi elmélete a teret és az időt a négydimenziós matematikai téridővel reprezentálja ugyan, megoldásának konkrét tartalma mégis világosan eltér az einsteini megoldástól. A bevezető inkább a modern pszichológia és kognitív tudomány egyes eredményeinek előfutárát látja Palágyiban; olyan szerzőt, aki megelőlegzi az észlelés szenzomotoros elméletét, a pszichikum és a külvilág viszonyának a visszacsatolás fogalmán alapuló kibernetikai megközelítését, és akinél föltűnik a virtualitás kortársi fogalma is.

A bevezetés bizonyításai pontosak, érvelése meggyőző, fejtegetéseihez mindazonáltal két megjegyzés fűzhető. Székely törekvése, hogy Palágyi gondolatait

beemelje a kortársi diskurzusba, egyrészt, némiképp túlmodernizálja kedves szerzőjét. Maga is utal rá ugyan, hogy Palágyi természetfilozófiájának önmagát a természet működésének közvetlen leírásában is illetékesnek tekintő attitűdje lényegében különbözik attól, ahogy ma fölfogjuk a filozófia és a természettudományok viszonyát. Magunk talán még határozottabban hangsúlyoznánk Palágyi törekvéseinek archaikus jellegét. Legelső, még magyarul született filozófiai traktátusa, „az új logika alapvetését” nyújtó, jelen válogatásban nem szereplő doktori értekezése az „ész törvényéről” beszél, a világ egészét úgymond a „lényeg (isten) megjelenésének” tekintve. A modern filozófia nyugodtan zseniálisnak nevezhető szerzőjeként is, helyenként közvetlenül valamiféle kozmikus panteizmus befolyása alatt, alapvetően a XIX. századi romantikus világkép örököse. Székelyt, másrészt, Palágyi iránti rokonszenve néha túlzásokra ragadtatja. Ilyen túlzó elfogultságnak érezzük, például, amikor Palágyi némely gondolatai nyomán nemzetközi kutatóközpontok föllállítását javasolja. Az egyik, pszichológusokat, fiziológusokat és vakok képzésével foglalkozó szakembereket összefogó ismeretelméleti kutatóintézet Palágyi azon elméletére épülne, amely szerint a tapintóérzék és a mozgás, illetve egyfajta „vak látás” alapján alakulnak ki képzeleteink, amelyeken szellemi tevékenységünk alapul. A másik, a gondolkodó társadalomfilozófiai nézeteire alapítandó „Palágyi Menyhért Európa-tudományi Intézet” pedig úgymond az Európai Unió jövőjével kapcsolatos kulturális, politikai és jogi döntésekhez járulhatna hozzá. Székely javaslatai, mit mondjunk, rokonszenvesek, de megmosolyogtatók.

Bogdanov bevezetője, említettük, más megoldással kísérletezik. Nem valamiféle monográfia-vázlatot nyújt át: Palágyi gondolkodásának egyetlen motívumát követi végig, és ennek a motívumnak a följeftésén keresztül igyekszik fölillantani az életmű különféle rétegeit. Kísérlete régebbi tanulmányának – egy reménybeli, de mindeddig el nem készült disszertáció vázlatának – az elmúlt másfél évtized kutatási eredményeivel kibővített gondolatmenetén alapul. A választott motívum a fantázia fogalma; Palágyinak ez az önálló tanulmányban is tárgyalt, de természetfilozófiai előadásában, észleléseleméleti írásaiban és művészeti monográfiáiban is föltűnő fogalma. Tárgyalásával, érvel Bogdanov, olyan motívumra találunk, amelynek segítségével kulcsot kapunk Palágyinak mind az észlelésről, mind a tudományos megismerésről, mind a művészi alkotófolyamatról vallott nézeteihez, és egyaránt betekintést nyerünk Palágyi ismeretelméletébe, tudományfilozófiájába és esztétikájába.

A fantázia Palágyi fölfogásában, indul a gondolatmenet, nem csupán a valóságtól eltérő szellemi körülmények között lép működésbe: valóságos helyzetünket is csupán a fantázia segítségével vagyunk

képesek tudomásul venni, azaz a valóságot is a fantázia közvetíti számunkra. E fölfogás háttérében vitalista antropológia áll. A fantázia eszerint nem valamiféle szellemi-tudati tényező, mert életani-vitális folyamat; közelebbről – a vitális-vegetatív folyamatokkal szemben – vitális-animális, azaz lelki megnyilvánulás. Mint vitális-animális megnyilvánulást helytelen kizárólag képi módon fölfogni: a gondolatban történő képalkotás, azaz a látófantázia mellett helye van a tapintófantáziának is – a vakon születetteknek is van fantáziájuk, képesek alakokat és formákat elképzelni. Ez a koncepció alapozza meg mind az esztétikai fölfogást, mind az ismeretelméletet. A fantázia efféle, „tapintóképzet” középpontú fölfogása egyfelől tehát művészetfilozófiai következményekkel jár. Bogdanov itt előbb a Székely Bertalan-monográfiát értékeli a vitalista filozófia koncepciójának eredeti megvalósításaként, majd a Petőfiről írott monográfia ihletfelfogásának lélektani-biológiai összetevőire hívja föl a figyelmet. A fantázia másfelől komplex ismeretfilozófiai elmélet keretébe illeszkedik. A szenzualista filozófia kritikájára épített koncepció az észlelés folyamatát úgy írja le, mint az érzet által fölkelített – virtuális mozdulatban megnyilvánuló – fantázia révén megalkotott alak vagy látvány diszkontinuus tudati aktusok sorában történő tudatosítását. Bogdanov a fantáziaelméletet nem csupán az életmű teoretikus kulcsmotívumaként azonosítja, hanem Palágyi legoriginálisabb teljesítményeként értékeli, amely a mai kognitív pszichológia, fenomenológia, filozófiai antropológia, kommunikáció- és nyelvfilozófia megképzőművészet-elmélet számára egyaránt termékeny ösztönzésekkel szolgálhat.

A második bevezető tanulmány mellett Bogdanov jegyzi a kötet függelékében közölt, Palágyi pályafutását bemutató zárótanulmányt is. Ez a tömör szöveg, amennyire meg tudjuk ítélni, a gondolkodó pályájának mindeddig legadatgazdagabb és legpontosabb összefoglalása. A közvetlenül a darmstadti archívumokban végzett kutatásokra is építő pályakép az utolsó, darmstadti éveket tekintve kifejezett legendaosztató szerepet vállal. A hagyomány úgy tudja – a Palágyi-kép beállításai kapcsán már szó volt róla –, hogy Palágyit állítólag maga Keyserling gróf hívta Darmstadtba az általa alapított Schule der Weisheit előadójának. Ez a hagyomány pusztán a Palágyi-legenda koholmánya, bizonyítja itt most Bogdanov: sem az archívumnak a dokumentumaiban, sem a Palágyi ottani tevékenységét érintő posztumusz írásokban nincs nyoma.

Ami a kötetbe válogatott szövegeket-szövegrészeket illeti, ezek csoportosítása tematikus rendet követ. Palágyi írásai nem keletkezésük sorrendjében következnek tehát, nem is megírásuk nyelvéhez igazodnak – amelyben külön szerepelnének a magyarul és külön a németül keletkezett szövegek –: ezek a

megoldások aligha nyújthatnának áttekinthető képet a fűgyszerűen építkező, egyes motívumokat megpendítő, aztán elejtő, majd újra előhozó életműről. A kötet összeállítói, erős szerkesztői koncepciót érvényesítve, négy fejezetbe sorolják a beválogatott írásokat. Az elsőbe a Palágyi filozófiai antropológiájának, észlelés- és fantáziaelméletének körébe tartozó írások kerültek; a másodikban a tér és az idő új elméletét, illetve a tervezett „világmechanikát” vázoló dolgozatok szerepelnek; a harmadikba a művészetelméleti és irodalomtudományi írások vannak sorolva; a negyedik a társadalomelméleti és tudománypolitikai dolgozatokból közöl válogatást.

Az első fejezet – mint autobiografikus dokumentummal – a kései, német nyelvű természetfilozófiai előadásoknak az életműre visszatekintő és abban szakaszokat elkülönítő előszavával indul; ezt követi az „ébremlétről” szóló korai tanulmány, *Az ismeretlen alapvetését* nyújtó magyar nyelvű monográfia néhány részlete, majd számos német szöveg-szövegrészlet, közöttük az érzet és valóság viszonyát tárgyaló tanulmány, a vitalizmus megalapozására vállalkozó és a „tudat diszkontinuitását” tárgyaló előadásszöveg, továbbá a fantáziaelméletet összefoglaló nagytanulmány fordítása. A második fejezetben három írás szerepel: a tér és az idő új elméletét nyújtó kismonográfia, a Lénárd Fülöp és Einstein vitájának szentelt esszé és a Kopernikuszról a relativitáselméletig ívet húzó tanulmány. A harmadik fejezetbe a Petőfi- és a Székely Bertalan-monográfia részletei mellett három irodalmi esszé került: a Vajda Jánosról, a Komjáthy Jenőről és a Reviczky Gyuláról szóló – az irodalomtörténet mindháromat a születő irodalmi modernség értelmezésének kiemelkedő dokumentumaként tartja számon. A negyedik fejezet végül két, Palágyi herderi nacionalizmusáról árulkodó esszé után – és a Madách-monográfia újabb fejezete mellett – két dokumentumot hoz: a Marx tanítását vitató – és vele Lassalle szociáldemokráciáját szembeállító – nagyesszé részleteit, illetve a világháborút az európai civilizáció válságaként értékelő tanulmányt.

A kötet első lapjára egyébként, mottóként, Palágyi Lajosnak Palágyi Menyhérthez írott verse került; ebben a költő úgy jellemzi önmagát és filozófus bátyját, mint akiknek „nem való e földi lét”; akiktől idegen „e kufár, önző, vásári tömeg”; akik voltaképp „ideáik országában” élnek: „[s]ziget vagyunk, óh testvér, te meg én / a lelketlenség roppant tengerén.” A bevezető tanulmányok pedig önálló, a vállalkozás egészének legitimálását célzó fejezetet alkotnak – ennek figyelemre méltó címe: *Miért érdemes ma Palágyi Menyhértet olvasni?* –; nos, ez a fejezet Juhász Gyula korabeli napilapnekrológiájával indul, amely a filozófus kiemelkedő német recepciójával a „magyar hivatalos tudomány mandarinjainak elutasító gesztusát” állítja szembe. Hát igen, ezt a Palágyi-képet, az idehaza jobbára csak értetlenséggel szembesülő gondolkodó képét ez a kitűnő válogatás sem tudja és akarja átrajzolni.

A kötet, említsük meg róla végül, az Akadémia Filozófiai Intézetében folytatott, a magyar filozófiatörténet „narratíváinak” megkonstruálására vállalkozó, Mester Béla vezette OTKA-kutatás keretében készült el és jelent meg. A „narratíva-kutató” – a magyar filozófia történetét a Kant-vita megindulásától a filozófia hagyományos intézményrendszerének a kommunista hatalomátvétellel bekövetkező összeomlásáig végigkövető – vállalkozás eddig összesen három szövegközlő kötettel jelentkezett. Rozgonyi József XVIII. század végi antikantiánus vitairatának kiadása fordítás: a sokaktól emlegetett, ám kevesek által olvasott latin nyelvű munka gazdagon jegyzetelt, kétnyelvű – a magyar fordítás mellett az eredeti latin szöveget is megjelentető – közlése (*Dubia de initiis transcendentalis idealismi Kantiani; Kétségek a kanti transzcendentális idealizmus alapvetéseivel kapcsolatban*, ford.: Guba Ágoston [Ergo], MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Filozófiai Intézet – Gondolat, Bp., 2017). Szontagh Gusztáv memoárjának kiadása egy XIX. század közepén keletkezett kéziratot szerkeszt meg és bocsát közre: a reformkor és a neoabszolutizmus kora legpozicionáltabb bölcséleti szereplőjének visszaemlékezését nyújtja át. (*Emlékezések életemből*, szerk.: Mester Béla [Ergo], MTA BTK Filozófiai Intézet – Gondolat, Bp., 2017). Ez a mostani, harmadik kötet a XIX. század utolsó és a XX. század első negyedének szereplőjétől való: jelentősrészt németül született és kiadott, magyarul tehát mindeddig hozzáférhetetlen szövegek fordítását közölve, a kiemelkedő szerző munkáiból közel egy évszázada az első önálló kiadványt adja a kezünkbe.

Ha beköszönt valaha a mindeddig hiányolt áttörés a Palágyi-recepcióban, most beköszönhet. A szövegek, íme, rendelkezésre állnak hozzá. □

MEGJELENT! MEGJELENT! MEGJELENT!

Társadalomtörténeti Monográfiák 9. kötete

Koltai Gábor
AKIK A „PÁRT” ELLEN VÉTKEZTEK
Pártfegyelmi eljárások Budapesten
az MDP időszakában, 1948–1956

Koltai Gábor monográfiájában azt vizsgálja, miként épült ki, s miként működött az állampárt fegyelmi eljárásrendszere 1948 és 1956 között. Többdimenziós megközelítése révén az olvasó megismerkedhet a Magyar Dolgozók Pártja vezető testületei által felállított pártfegyelmi apparátussal és annak eljárásrendjével, amit a fővárosi szint bemutatása követ, a párttagság körülbelül egyharmada ugyanis Budapesten összpontosult. A részletes vizsgálat színteréül a szerző a főváros második legnagyobb taglétszámú kerületét, a Józsefvárost (VIII. kerületet) választotta, ahol a főszereplők már a lakóterületi és munkahelyi pártszervezetek voltak. A szerző a Budapest Főváros Levéltárában őrzött VIII. kerületi pártfegyelmi ügyekből egy több mint 6000 esetet magába foglaló adatbázist épített, amely tartalmazza a fegyelmi eljárás alá vont nevet, a pártszervezet nevét, a kerületi pártbizottság által kiszabott fegyelmi büntetést és annak dátumát. Ezen adatbázisból a szerző kialakított egy 10%-os mintát, további adatokat is beemelve az elemzésbe. Ezek sokrétű statisztikai elemzése révén az egyedi pártfegyelmi ügyek részletes bemutatásával valóban sikerült emberközelbe hoznia vizsgálati témáját, és az ideológiai elvárásokat ütköztetni tudta a párttagok egyéni taktikáival, túlélési stratégiáival. Együttal a másik oldalt, a fegyelmi eljárások kezdeményezőit is igyekezett árnyaltan bemutatni. Koltai Gábor e téma történeti feldolgozására elsőként vállalkozott. A monográfiában alkalmazott léptékváltásokkal kialakított egy olyan módszertant, amely példaként szolgálhat arra, miként lehet és érdemes mikrotörténeti vizsgálatot alkalmazni a pártállami rendszer vizsgálata során.

Varga Zsuzsanna

A 295 oldalas kötet bolti ára
 3500 Ft, megrendelhető a
terjesztes@korall.org
 e-mail címen
 vagy www.korall.org honlapon.

Személyes átvétellel
 (Budapesten) a kiadó 25%
 árengedményt (2625 Ft) biztosít,
 postai kézbesítés esetén 10%
 kedvezményt (3150 Ft) ad.

Várjuk megrendelését!

Korall
 Társadalomtörténeti
 Egyesület

